

EMLÉKHELYEK

Agyagfalva

A vándornak, aki Székelyudvarhelyről Székelykeresztúr felé halad a Nagy-Küküllő völgyében, mintegy tíz kilométer megtétele után balra, egy kis falu határában monumentális emlékmű ötlük a szemébe.

A vasbetonból készült fal előtt felfegyverzett parasztemberek szoborcsoportja áll. A szocreál alkotás keveset mond arról a *szellemi hagyatékról*, amit a székelyek számára *Agyagfalva* (románul Lutiția) jelent.

Az Agyagfalvi-rét déli szegletében, Nagy-Küküllő széles völgycsíkja, a Bögözi medence területén 450-464 m magasságban húzódik a Fancsika-patak völgyének északi kijáratánál... A falu központja a 137-es megyei (aszfaltozott) út agyagfalvi elágazójától délre (balra) 1 km-re ... A bögözi vasútállomástól 2 km-re terül el. Lakossága 1992-ben 797 fő, mind magyarok."

(Vofkori László: Székelyföld útikönyve I. Kötet 498. oldal.
Cartographia Kft. Budapest, 1998.)

Ősidők óta itt *gyülekeztek* a székelyek, ha valami lényeges, az *egész székelység* sorsát befolyásoló döntést kellett hozni. Itt sereglett össze a székely nép, ha *sérelem* érte és innen indult csatába, ha *veszély* fenyegette a hazát. Agyagfalva: a székelyek Rákos-mezeje. A történet megértéséhez tudni kell, hogy a régi korokban a székely nemzet minden tagja katona volt. A királyok, fejedelmek időről-időre *igénybe vették* a katonanép szolgálatait, s viszonzásul biztosították *jogaikat*, tiszteletben tartották *ősi intézményeit, szokásait*. Székelyföldön nem alakult ki általánosan a feudalizmus. A székely ember csak a királynak tartozott számadással. Nem volt tehát hűbéru, a székely nép ügyes-bajos dolgait maga intézte.

De, hát az ember *gyarló*. S a király, ha elég erősnek érezte magát a székelyek nélkül is, nem azt nézte, hogy a határvédő nép biztonságot nyújt, hanem az bántotta, hogy azok kiváltságosak. De alkalmasint a *székelyek* is hajlamosak voltak megfélelkezni valamely kötelezettségükéről. Ilyenkor azután valahogy *egyezségre* kellett vinni a dolgot. S a székelyek *összegyűltek* az agyagfalvi téren (ma úgy mondanánk: összehívták a közgyűlést) és *megbeszélték*, hogy hogyan oldják meg a problémát.

„Van-e székely, de van-e magyar kinek keble fel ne melegülne, fel ne villanyozódna, midőn e szent térnek nevét hallja? Van-e honfi, ki ne lelkesülne, midőn ezen térnek, a székelyföld Rákosmezejének emlékszenteltett hantjait tapodja? Van-e honfi, ki előtt e tér látására mult századok, s az azokhoz méltó közelmultnak nagyszerű eseményei ne elevenednének fel? Az agyagfalvi tér nyílt történetkönyve a székely földnek, azon gyűlhely, hol anynyiszor jött össze e hős nemzet tanácskozni, szabadságát biztosító törvényeket hozni, a haza és szabadság ellenei ellen harczakelni; hősök tapodta dicső történeti események szentesítette helyre értünk, le a kalappal!

(Orbán Balázs: A Székelyföld leírása. Első kötet 35. oldal)

Agyagfalva aligha földjéről kapta nevét. Udvarhelyszék talaja talán éppen ezen a vidéken a legkevésbé agyagos. Lehet, hogy Orbán Balásznak van igaza, aki úgy véli, hogy egy Agy nevű ősz lehetett a névadó. Annak egyik leszármazottjának, az Agy-ágnak volt itt korábban falu-

ja. A Székely Krónika említi is a „Küküllő vize mellett lévő Agyföldjét”. Agyagfalvánál az – itt kelet-nyugat irányú – Nagy-Küküllő völgye kissé kiszélesedik, ez a folyó belső folyásának legtágabb tere. Nyugat felé ismét szűkül a völgy. Dél felől egy domb emelkedik. Ez tehát a nevezetes helyszín.

...te szent tér, mely – a gondviselés által e haza élő védfalául oda állított – székely népnek vagy az ég boltozata által befedett nagyszerű temploma, dicső prytaneuma, légy áldott, oh mert te vagy a hős székely népnek dicsőség környezte politikai imaháza, nagyszerű tanácssterme, szent Rákos tere, harci gyűlhelye azon népecskéknek, mely a nemzet zömétől elszakadva, őseitől hátra hagyatva, ezen nagyszerű havasok védte szögletben megvonult, hogy Attila birodalmának hagyományát megoltalmazza, hogy légyen, ki vendégszeretőleg, testvéreileg fogadja a századok után megtért, örökségét visszakövetelő magyar népet, hogy légyen, ki tárt karokkal várja az ázsiai testvéreket, s azoknak utmutatóul szolgáljon a honvisszafoglalás harcaiban, s hogy légyen azután is ott a határszélen egy hős, egy legyőzhetetlen, egy megtörhetetlen harcias nép, mely a szent hazát a hódítók dühe ellen védje.

(Orbán Balázs: A Székelyföld leírása. Első kötet 36. oldal)

A *leg híresebb*, máig legemlékezetesebb gyűlést 1506-ban, az advent vasárnapja utáni ötödik napon tartották itt a székelyek. A tanácskozás közvetlen kiváltó oka az volt, hogy II. Ulászló királyunk – fia születvén (Ő lett a szerencsétlen sorsú, Mohácsnál elesett II. Lajos királyunk) – behajtotta a székelyeken az úgynevezett ökoradót. Ez az adó a korábbi egyezségek szerint járt ugyan a királynak, de mivel erre már hosszabb idő óta nem volt eset (nem született királyfi), a székelyek mintegy „megfeledeztek” róla. S, amikor a király erővel szerzett érvényt jogainak, a székelyek föllázdak ellene. Persze, hamar rájöttek, hogy ez hiba volt. S az agyagfalvi székely nemzetgyűlés kénytelen volt egyezséget kötni a királlyal. De, ha már egyszer egybegyűltek, megerősítették a székelység kiváltságait szabályozó és biztosító törvényeket is. (Hogy a királynak is legyen mihez tartania magát.) Az *agyagfalvi constitutio* (alkotmány) kötelezte a székelyeket arra, hogy, ha jogsérelem éri őket, nem ragadhatnak rögtön fegyvert, hanem kötelesek a testvér Magyarország közbenjárását kérvén a királyhoz folyamodni kegyelemért. Kimondatott az is, hogy a hazaárulót és azt, aki a törvényes király ellen bujtogat, száműzni kell Székelyföldről. De a legdicsebb törvényt is itt fogalmazták meg: az ilyen bűnösnek csak a király vagy az egész székely nemzet kegyelmezhet meg. Azaz a XVI. század legelején kimondták a népfőlség intézményét, egy szintre helyezték a király és a nép hatalmát. Ezzel a törvénnyel a székelység bizony példát mutatott az európai nemzeteknek. Jogosan fogalmazza ezt meg Orbán Balázs: „...azon nép, mely ily féltékeny volt nemzeti szabadságára, mely ily szigorú büntetést szabott a honárulásra, mely a nemzeti főnségnek alkotmányos elvét felállítaná, akkor midőn Európa legtöbb országaiban a néphatalomnak még elmélete sem fogalmazott volt meg, – bizonynyal jókori fejlettséggel, politikai érettséggel s kellő műveltséggel bírt.”

Utoljára 1848. október 16-án gyűltek össze itt a székely atyafiak és az „Általános Székely Nemzet Gyűlés”. Hidvégi Mikó Imre elnöksége alatt a székelység csatlakozott a magyar forradalomhoz és szabadságharchoz (amely akkor már hetedik hónapja tartott). A gyűlés egyik kiáltványa a szász és román testvérekhez, polgártársakhoz szólt. Az emlékmű talapzatán három tábla, román, magyar és német nyelven idézi a felhívás ezen részletét:

„Szász és román testvérek, polgártársak!
Békét óhajtunk e honban és szabadságot,
melynek édes gyümölcseit veletek
együtt élvezhessük...”

A székely nemzetgyűlés 150. évfordulóján három kopjafás emlékművet állítottak az eredeti mellett. Erre *Petőfi Sándor: A székelyek* című verséből a refrént vésték fel:

„Csak nem fajult el még a székely vér!
Minden kis cseppje drágagyöngyöt ér.”

*

Vajon eljő-e még az az idő, amikor a székelyek ismét saját kezükbe veszik majd sorsuk irányítását? Megtalálják-e a modern korban is az önrendelkezéshez vezető utat? Összegyűlnek-e még valaha Agyagfalván és mondják-e majd: mostantól fogva így lesz!

Romhányi András